

Fondacije i podrška ženskim organizacijama

Natalija Simović

Generacija 2016/17

Apstrakt

Namera ovog rada je da se u njemu predstave i dekonstruišu donatorske prakse podrške ženskim organizacijama u Srbiji od 90ih do danas i odnose moći između različitih donatora i ženskih organizacija kao primalaca sredstava. Rad nastoji i da istakne neke od izazova sa kojima se ženske organizacije susreću u obezbeđivanju finansiranja i kako se to reflektuje na njihov rad, i globalno, ali i u Srbiji; kao i da kroz primere rada ženskih fondova pokaže drugačiju vrstu donatorske podrške i ponudi moguće preporuke za pravedniju podršku ženskim organizacijama.

Ključne reči: fondacije, donatori, finansiranje, podrška, greške, ženske organizacije, ženski fondovi

Fondacije i podrška ženskim organizacijama

Natalija Simović

Osnovna rasprava u razmatranju podrške ženskim organizacijama trebalo bi da počne od teorijskih osnova civilnog društva, njihove uloge u društvu kao i u stvarnom životu. Svakako je nužno ukratko se dotaći i dosadašnjeg delovanja ženskih organizacija bilo aktivistički ili kroz pružanje socijalnih usluga za žene.

Pretpostavke i teorije o civilnom društvu kroz istoriju su imale mnogo različitih verzija. Počev od antičkih filozofa koji civilno društvo nisu odvajali od države već ga izjednačavali sa njom, zatim preko evropske tradicije čiji se prvi zameci javljaju u doba renesanse gde Makijaveli (Machiavelli) naglašava tri važne vrednosti civilnog društva kao mir i sigurnost građana, uživanje u sopstvenoj imovini i bogatstvu i pravo svakoga da ima i brani svoje mišljenje (Pavlović 2004, 23-29). Anglo-američki model postavlja ograničavanje državne moći u korist civilnog društva, ali i podrazumeva njegovu asocijativnost i samoorganizaciju i daje prednost društvenom rešavanju društvenih pitanja. Marks ga je, pak, video kao buržasko društvo i poprište klasnog sukoba, i izjednačio je državu sa društvom čime je omogućio da socijalistički pokret ukine civilno društvo (Pavlović 2004, 23-29).

Jedna od definicija odnosa civilnog društva naspram države koja se čini najpribližnijom u poređenju sa ovdašnjim ženskim pokretom je ona koju iznosi Habermasu društvo stoji naspram države i podiže jedan deo privatne sfere na nivo pojave javnog interesa. (Pavlović 2004, 57). Ovo je posebno izraženo u ženskom pokretu koji nastoji da istakne kao jednu od svojih glavnih parola „lično je političko“. U praksi organizacije civilnog društva u Srbiji, a posebno organizacije koje se bave ženskim pitanjima od participacije žena u politici, radnih prava ili pak rodno zasnovanim nasiljem preuzimaju šire uloge u odnosu na državu. One stoje naspram države, kao korektiv, bilo da je u pitanju donošenja politika ili primene istih, ali one kroz direktnu podršku ženama žrtvama nasilja putem socijalnih usluga zapravo i preuzimaju jedan deo odgovornosti državnih institucija.

Ženski pokret i ženske organizacije su globalno, a i u Srbiji zaslužne za mnoga prava koja danas uživamo bilo da je u pitanju borba protiv rodno zasnovanog nasilja, radna i reproduktivna ili druga prava žena. Pošto borba za jednakost još uvek ni blizu nije završena, a sa nadolazećim talasom neokonzervatizma mnoga stečena prava su ponovo ugrožena i čini se da ženski pokret ima još puno posla. Ženski aktivizam nikad ne prestaje, on je na ulici, u institucijama sistema, među ugroženim ženama svakoga dana, u svakom našem izboru koji

pravimo. Ženske organizacije su ključni akteri u direktnoj podršci ženama žrtvama nasilja kroz niz socijalnih usluga koje pružaju, one su glavne zagovarateljke za menjanje zakonskih okvira koji regulišu ženska pitanja, i pored toga neumorno istupaju protiv svakodnevnih seksizama u javnom prostoru bilo da oni dolaze od medija, javnih ličnosti ili šire javnosti.

Često se ta borba za prava žena, kao i direktna podrška ženama u nevolji pruža volonterski, ponekad čak i uz ulaganje sopstvenih sredstava, jer nažalost iako se bore sa društvenim problemima koji bi trebalo da su odgovornost države njihovi napori su često minimalno, ako i uopšte, finansijski podržani od sredstava iz lokalnih samouprava, ali i nacionalnog budžeta. Jedna od glavnih karakteristika i ono što je u osnovi ženskog pokreta su ljudski resursi. Ali to intenzivno trošenje ljudskih resursa, naročito u ratnim godinama, kao kompenzacija za hronične nedostatke drugih resursa izazivalo je veliko sagorevanje među aktivistkinjama što je rezultiralo u konfliktima, kao i osećajima da njihovi individualni doprinosi nisu uvaženi (Blagojević 1998, 21).

Nedostatak podrške ženskim organizacijama koje pružaju usluge ženama najbolje islustruju podaci Mreže žena protiv nasilja. Usluga SOS telefona koja je od ključne važnosti za žene koje su izložene nasilju od strane svojih partnera je nedovoljno, a u nekim slučajevima u potpunosti izuzeta iz finansiranja iz budžeta lokalnih samouprava iako u većini slučajeva lokalni akcioni planovi za rodnu ravnopravnost predviđaju podršku ženama koje su preživele rodno zasnovano nasilje.

Iako se broj organizacija koje su primile podršku sa lokalnog budžeta povećao za 25% (finansiranje sa linije 481 i 472 za socijalne usluge), dve trećine organizacija i dalje ne prima nikakvu finansijsku podršku sa lokalnog nivoa, niti su sredstva koja su primljena po organizaciji dovoljna za funkcionisanje pojedinačnih SOS telefona. Uprkos tome što se broj aktivnih SOS telefona smanjio za 7%, broj SOS poziva povećao se za 14%, a broj žena koje su dobile neku vrstu usluge povećao se za 20%.¹ S obzirom na nedostatak podrške od strane države ženske organizacije u Srbiji su i dalje u velikoj meri zavisne od podrške stranih donatora.

Zbog gore pomenutih činjenica, ovaj rad nastoji da istakne izazove sa kojima se ženske organizacije susreću u obezbeđivanju finansiranja i kako se to reflektuje na njihov rad, i globalno, ali i u Srbiji, kao i da kroz primere rada ženskih fondova pokaže drugačiju vrstu donatorske podrške.

¹ Procenti izvučeni iz podataka za 2016 godinu dobijenih direktno od strane Mreže žene protiv nasilja.

Vrste donatora

Da bismo bolje shvatili koje tačno aktere podrazumevamo pod donatorima potrebno je osvrnuti se i na njihovu ulogu u pomoći civilnom društvu. U praksi se obično nazivaju donatorskom zajednicom i iako se ne mogu baš precizno klasifikovati mogu se generalno grupisati u šire kategorije kao što su bilateralni i multilateralni, domaće fondacije, privatne fondacije i ženski fondovi.

Bilateralni donatori su agencije stranih država čija je podrška obično zasnovana na spoljnopolitičkim ciljevima zemlje iz koje dolaze kao i na diplomatskom odnosu dve zemlje. To su, na primer, agencije za razvoj, poput Američke agencije za međunarodni razvoj USAID, Nemački GTZ, kao i Evropska Unija i njeni instrumenti podrške poput IPA fondova, EIDHRA i slično.

Multilateralni donatori predstavljaju međunarodna tela za promociju demokratije i postizanje zajedničkih globalnih ciljeva poput različitih agencija UN, od kojih je za podršku ženskim organizacijama najrelevantniji *UN Women* i *UN Trust for Gender Equality*, ali i Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS) (Howard 2011, 29-33). Česta odlika ovih donatora je da se vode donatorskim politikama „odozgo na dole“ tj. dolaze sa unapred određenim donatorskim strategijama i njihovi interesi su retko utemeljeni na lokalnom kontekstu zemalja koje podržavaju.

U donatore spadaju i različite **fondacije**, prema definiciji *The Foundation Center* (2011) fondacije su definisane kao neprofitne organizacije sa sopstvenim sredstvima (koje često dolaze od jednog izvora, bilo da je u pitanju pojedinac, porodica ili korporacija) i programima kojima upravljaju odbori ili direktori, a osnovane su da održavaju ili podržavaju edukativne, dobrotvorne, religiozne, ili druge aktivnosti u domenu javnog interesa prvenstveno kroz dodelu donacija organizacijama civilnog društva (Hagerty 2012, 110). U fondacije spadaju private fondacije poput OAK fondacije, Ford Fondacije, a u Srbiji primeri za ove fondacije bi bile Novak Đoković Fondacija ili Divac Fondacija, iako su one negde između fondacija i posredničkih fondacija i organizacija jer pored sopstvenih sredstava primaju i sredstva drugih donatora.

Posredničke organizacije i fondacije primaju sredstva od drugih fondacija ili donatora kako bi identifikovale, procenile i dodelile donacije organizacijama civilnog društva u okviru ciljeva tih donatora, ali sa razumevanjem i prilagođavanjem lokalnom kontekstu. One mogu imati ulogu u izgradnji kapaciteta, u evaluaciji i proceni, kao i monitoringu. (Szanton 2003, 6). U Srbiji je primer ovakve fondacije Trag fondacija.

Ženski fondovi su autonomne i nezavisne fondacije kojima upravljaju žene koje isključivo podržavaju ženske organizacije ili inicijative za ženska prava i njihova podrška je usmerena na uzroke društvenih i ekonomskih nejednakosti. Pored davanja donacije, ženski fondovi mogu imati ulogu u mobilizaciji resursa za ženska prava (Mama Cash 2017, 3). U svetu najpoznatiji ženski fondovi su *Mama Cash* i *Global Fund for Women*, a u Srbiji je jedini ženski fond Rekonstrukcija Ženski Fond.

Globalni osvrt na podršku ženskim organizacijama

Prema izveštaju *AWID*-a o finansiranju ženskih organizacija iz 2013. postoje neki trendovi u podršci ženskim organizacijama koji važe za sve donatore na globalnom nivou, a to su:

- 1) Prisutnost žena i devojaka kao prioriteta – makar nominalno– u skoro svakom sektoru finansiranja, ali i u mejnstrimu.
- 2) Porast različitih predstavnika privatnog sektora u finansiranju razvoja i filantropiji.
- 3) „Korporizacija“ podrške i njen uticaj na razvojne ciljeve i finansiranje

Ista studija međutim ukazuje na paradoks da iako su pitanja žena i devojaka u žiži interesovanja, to ima relativno mali uticaj na finansijsku situaciju organizacija. Prema anketi među 1000 ženskih organizacija pokazalo se da više od polovine nikada nije dobilo višegodišnju podršku. Samo 7% organizacija ima budžet preko 500.000 USD. (Arutyunova, 2013, 14-20)

Za bolje razumevanje *AWID* je ponudio pregled podrške različitih donatora:

Multilateralni i bilateralni donatori

Iako je podrška od bilateralnih donatora u opadanju, kod nekoliko zemalja je primećen porast u davanju za ženska pitanja putem razvojne pomoći, a to su Holandija, Španija, Ujedinjeno Kraljevstvo, Holandija i Švedska. Od multilateralnih donatora i dalje su najprisutniji *UN Women* i *UN Trust Fond*. Novina je da neke od zemalja koje su doživele ekonomski razvoj imaju sve aktivniju ulogu u razvojnoj podršci ženskim pitanjima.

Privatne fondacije

Podrška od strane fondacija je u fazi stagnacije, osim već etabliranih donatora koji globalno podržavaju ženska pitanja poput Oak Fondacije, Ford Fondacije, Fonda za otvoreno društvo i drugih, nije bilo novih aktera koji su u fokus stavili ženska pitanja.

Ženski fondovi se u odnosu na ostale donatore najviše vrednosno izdvajaju jer je njihova podrška mahom dugogodišnja, fleksibilna i namenjena celokupnom radu organizacije. Ženski fondovi se međutim ne raspolazu velikim novcem u odnosu na druge fondacije, prema anketi *AWID* -a iz 2010, 42 organizacije su donirale oko 54 miliona dolara. Ono što zanimljivo je činjenica da su polovina anketiranih ženskih fondova u tom trenutku imale preko pola budžeta prikupljenog od strane individualnih donatora. (Arutyunova et al, 2013, 14-20)

Podrška ženskim organizacijama u Srbiji

U Srbiji ne postoji istraživanje ili sveobuhvatni podaci na osnovu kog se mogu izvesti zaključci o kvalitetu i rasprostranjenosti podrške ženskim organizacijama. Stoga u ovom delu rada namera je da se kroz prikaz generalne podrške civilnom društvu i grešaka koje donatori prave, izdvoje oni izazovi koji su posebno problematični za rad ženskih organizacija.

U svojoj publikaciji *Greške koje donatori prave: Civilno društvo i pomoć demokratiji na Balkanu* Ivana Huard (Howard) na osnovu ankete među različitim nevladinim organizacijama daje analizu najčešćih grešaka koje donatori strani donatori prave, a koji u velikoj meri utiču na delovanje civilnog društva (Howard 2011, 61-77).

Na prvom mestu je kao problem istaknuto „**pružanje samo projektne podrške**“ jer jako mali broj donatora daje institucionalnu podršku, ili podržava operativne troškove, već samo podržava projektne aktivnosti. Ovo je posebno problematično kada su u pitanju ženske organizacije jer se u velikom broju slučajeva u radu sa ženama neretko dolazi do urgentnih i nepredvidih potreba, a sa druge strane, one rade jako osetljiv, iscrpljujući posao da bi bio volonterski. Osim toga, projektno finansiranje je nepouzđano, kratkoročno i veoma otežava organizacijama da rade strateški. Jedan od istaknutih problema koji takođe važi i za ženske organizacije su **eksterno utvrđeni prioriteti**. Donatori donose odluke o strategijama podrške na osnovu prethodno utvrđenih prioriteta i u veoma retkim slučajevima konsultuju civilno društvo u Srbiji.

Još neke od grešaka relevantne za ženski pokret i njegovu održivost su **preterano birokratske procedure**, kao i njihovi sukobljeni ciljevi. Kao što je već pomenuto ženske

organizacije su u svojoj osnovi aktivističke, tako da preterani administrativni zahtevi ostavljaju prilike samo za mali broj organizacija da dobiju projekte. U anketi sprovedenoj među se Evropska unija navodi kao najkomplikovaniji donator (Hauard, 2011, 74).

Praćenje strogih birokratskih procedura često zahteva mnogo više vremena, veće kapacitete i profesionalizaciju rada ženskih organizacija. Interesantno je da to nije novi trend, čemu svedoči zapažanje Marine Blagojević još devedesetih godina da donatori primoravaju nevladine organizacije da se ponašaju „tržišno“. Ona takođe primećuje da je poseban izazov za ženske organizacije predstavljalo prelazak sa volonterskog na plaćeni rad i stvaranje feminizma kao profesije (Blagojević 1998, 31).

Kada govorimo o **sukobljenim interesima** oni su opisani kao „odnos donatora sa domaćom vladom ili interesi koji mogu da ograniče podršku nevladinim organizacijama“ ili „praksa instrumentalizacije nevladinih organizacija za druge interese donatora“. Ova praksa je naročito prisutna kod bilateralnih i multilateralnih donatora, a problem najčešće nastaje kada se stavovi nevladinih organizacija ne poklapaju sa stavovima domaćih ili stranih vlada (Howard 2011, 74). To je prilično izraženo kod ženskih organizacija jer se često njihovi stavovi ne poklapaju sa dominantnim kapitalističko-patrijarhalnim politikama domaćih vlada, te se u praksi dešava da organizacije ili prave određene kompromise koje nisu u skladu sa njihovim vrednostima, ili odbijaju da prime sredstva pod tim uslovima što ih znatno ograničava u pogledu opcija za finansiranje.

Kratkoročni fokus je još jedan u nizu problematičnih donatorskih praksi koji utiču na rad ženskih organizacija i odnosi se na često menjanje prioriteta umesto dugoročne posvećenosti radu organizacija. Fokus donatora u regionu se radikalno menjao na pet godina i manje što u nekim slučajevima preusmerava organizacije od njihove misije i udaljava ih od vrednosti kako bi uspele da sačuvaju opstanak (Howard, 2011, 68). Primera radi, u poslednje dve godine neke od ženskih organizacija su preusmerile svoj fokus na bavljenje izbeglicama i migrantima i migrantkinjama zbog izbegličke krize i donatorskih interesa za nju. Međutim, i u tim slučajevima su se pretežno bavile pitanjima žena izbeglica, što u nekoj meri ipak pokazuje određenu doslednost ženskim pitanjima.

Lokalne fondacije se nešto bolje kotiraju jer su ih anketirane organizacije navodile kako pristupačnije, iako su im je raspon donacija prilično manji od drugih, ali u svakom slučaju pomenute su kao važni akteri u budućnosti civilnog društva. Lokalne fondacije su osnovane kao odgovor na potrebe lokalnih zajednica, i kao takve su strateški utemeljene u lokalni kontekst. Lokalne fondacije razumeju potrebe i dinamiku civilnog društva u svojim

sredinama, a ograničenije je što su sredstva mala, i često kao i organizacije civilnog društva se bore za ista sredstva stranih donatora.

Podrška po meri žene – Ženski fondovi

Za razliku od gorepomenutih aktera iz donatorske zajednice, koji se vode interesima i ciljevima koji nisu isključivo vezani za ženska prava, ženski fondovi po svojim strategijama i načinu delovanja posebno se izdvajaju. Ženski fondovi osim finansijske podrške doprinose izgradnji jakih, održivih i otpornih ženskih organizacija i pokreta. Oni su skloniji podršci smelim i inovativnim akcijama koje pokreću žene za žene. Ono što ih još karakteriše jeste to što su više od drugih okrenuti takozvanom *grassroots* ženskom aktivizmu i pristupu „odozdo na gore“, samim tim omogućavaju podršku višestruko marginalizovanim ženama i grupama koje imaju ograničen pristup drugim vidovima podrške. Stoga su ženski fondovi jedinstveno pozicionirani da preuzimaju rizike u svojoj podršci, bilo da su to politički subverzivne akcije ili čak i eksperimentalni poduhvati.

Prvi ženski fondovi osnovani su sedamdesetih godina prošlog veka od strane žena koje su uvidele da je veoma malo podstojećih sredstava od donatora usmereno specifično na pitanja vezana za položaj žena i devojaka. One su zatim stvorile fondove sa namerom prevazilaženja ovog dizbalansa i pružanja rodne perspektive filantropiji i podršci organizacijama. Više od trideset godina kasnije broj ženskih fondova se povećava, a ženska pitanja sve više postaju fokus donatora uopšte (Atienza et al, 2009, xii).

Ženski fondovi se mogu pronaći u skoro svakom regionu sveta i njihov rast je doprineo globalnom povezivanju ženskog pokreta, ali i povećanoj svesti o ulozi žena u razvoju. Iako su ženski fondovi širom sveta različiti i usklađeni sa lokalnim kontekstima ipak postoje neki strateški principi koji su im zajednički:

Investiranje u žene i inicijative koje pokreću žene su ključne za unapređenje ženskih prava. Stoga ženski fondovi podržavaju žensko liderstvo i osnaživanje žena i devojčica, jer žene igraju ključnu ulogu u razvoju svojih porodica, zajednica, ali i šireg društva.

Ženski fondovi imaju važnu ulogu u postizanju **društvene promene** tako što stavljaju uzroke društvenih problema u fokus svoje podrške, kao i akcenat na transformaciju sistema, stavova i postojećih društvenih normi. Zato su se ekonomska jednakost žena i postizanje finansijske održivosti za ženske organizacije kotirali visoko među prioritetima njihove podrške.

Pružanje drugih vrsta podrške osim finansijske je takođe ono što izdvaja ženske fondove u odnosu na druge donatore. One uzimaju učešće u izgradnji ženskog pokreta kroz sprovođenje analiza i istraživanja, ali i pružaju podršku u izgradnji kapaciteta ženskih organizacija kako bi njihov uticaj bio što veći.

U okviru svoga delovanja ženski fondovi razvijaju **nove modele mobilizacije resursa** i samim tim doprinose razvoju filantropije za ženska pitanja. Ono što ih razlikuje od drugih fondacija koje razvijaju filantropiju jeste što ženski fondovi nastoje da je učine demokratičnijom kroz razvoj saradnje među donatorima od poverenja; okupljanje donatora oko zajedničkih vrednosti; uključivanje donatora bez obzira na iznos donacije i trudom da u svojim redovima i na mestima donošenja odluka budu žene različitog porekla i sa različitim životnim iskustvima.

U Srbiji žene iz fondacije **Rekonstrukcija ženski fond** su pionirke u drugačijem pristupu podršci ženskim organizacijama. Naime RŽF je prva lokalna ženska fondacija u Srbiji osnovana 2004. godine od strane Fonda za otvoreno društvo Srbija, Žene u crnom i Ženske studije i istraživanja Novi Sad sa ciljevima da podrži autonomiju ženskih grupa, da osnaži umrežavanje, saradnju, solidarnost i vidljivost ženskih grupa i da podstakne razmenu ženskog aktivističkog, akademskog i drugog znanja.

RŽF je fondacija sa aktivističkim dugom, naime, oni podržavaju male samonikle organizacije na lokalnu, pružaju podršku ženama iz manjina, prvenstveno onima sa manje moći poput Romkinja, ali i mladim ženama i devojkama. U suštini, RŽF podržava sve oblike ženskog organizovanja od aktivizma do teorije. Od 2016. svojom novom strategijom kao ukorenjene brige ženskih organizacija identifikovale su militarizam, rasizam i nacionalizam. Odbacujući mejnstrim pokušaje reforme postojećeg sistema uvođenjem principa ravnopravnosti i rodne perspektive RŽF su želele da u centar pažnje zapravo stave ono što vide kao ključne probleme u društvu i da pozovu na sistemsku revoluciju. Značajan kvalitet RŽF-a jeste što hrabar i smeo donator koji pruža podršku grupama i inicijativama koji bi drugi smatrali prilično subverzivnim. RŽF svoju misiju ostvaruje podrškom organizacijama u tri programa:

Generalna podrška omogućava ženskim organizacijama fleksibilnu institucionalnu podršku kako bi imale prostora da se posvete svojim programima, ali i prikupljanju drugih sredstava.

Specijalni fokus je namenjen podršci inicijativama koje se suočavaju sa korenitim problemima u sadašnjem sistemu i dominantnom kapitalističkom načinu vođenju politike, a to su već pomenuti militarizam, rasizam i nacionalizam. Na ovaj program osim ženskih

organizacije mogu da se prijave i druge organizacije koje svojim radom utiču na promene u ovom smislu.

Pored programa za dodelu donacija formalnim i neformalnim grupama RŽF daje i podršku pojedinkama kroz **program Stipendija Žarana Papić**. Cilj je da se podrškom ženama koje žele da unaprede svoje znanje o ovim temama doprinese razvoju znanja o ženskim/rodnim/feminističkim temama.

Pored ovih zvaničnih programa važno je istaći da RŽF daje i urgentnu podršku organizacijama kada ih zadese nepredviđene okolnosti, kada su zbog nedostatka sredstava pred zatvaranjem i slično.

RŽF od skora nastoji da razvije feminističku filantropiju ili podstakne davanje od strane pojedinaca za ženska pitanja, pri tom šireći krug svojih prijatelja izvan ženskog pokreta. Rad na feminističkoj filantropiji je nova praksa te je teško govoriti o njenim rezultatima, ali svakako kao jedna od akcija koja već ima svoje ustaljene rezultate izdavaju se „Sestre to rade najbolje“ – donatorske večeri u vidu žurki i okupljanja kojima se prikuplja novac za različite ženske i druge srodne inicijative.

Analizom rada RŽF možemo zaključiti kako on zapravo vodi drugačijim donatorskim politikama baš zbog toga što je osnovan od strane žena koje su i same aktivistkinje za ženska prava i razumeju izazove sa kojima se ženski pokret suočava. S obzirom da su povezane sa pokretom i njegovim vrednostima one menjaju i prilagođavaju svoje strategije prema potrebama i gorućim pitanjima.

Nažalost RŽF nema kapaciteta da finansira sve potrebe ženskih organizacija, a oslanja se na podršku stranih donatora poput *Global Fund for Women* što predstavlja izazov za buduće finansiranje s obzirom da se donatori sve više povlače iz regiona. (Rekonstrukcija ženski fond)

Zaključak i preporuke

Kada se osvrnemo na donatorske politike i načine na koje one utiču na rad ženskih organizacija ne možemo a da ne zaključimo da se je to odnos u kome je prisutan disbalans moći. Pošto je u osnovi ovog odnosa novac čini se da iskren odnos nije moguć: „Ovo je dijalog nejednakih, i koliko god da tvrdnji postoji da je to odnos transparentnosti i uzajamnosti, realnost je – i takva se pokazuje – da ono što donator može da uradi primaocu sredstava, primalac ne može da uradi donatoru. Postoji asimetrija moći koju nijedna količina dobronamernog dijaloga ne može da otkloni“ (Eliott 1987, 56).

Svakako je važno da donatori nemaju samo ulogu fiskalnog sponzora već da svojim delovanjem unapređuju ženska prava kroz povezivanje, inovativno doniranje, izgradnju kapaciteta. Da bi se asimetrije moći unekoliko umanjila postoje načini na koji donatori mogu podržati ženske organizacije koje bi stvarale jednak odnos, jer u kranjem slučaju svi smo na istom zadatku. Stoga neke od preporuka za donatore koji žele da podržavaju ženska pitanje bi bile:

1) Višegodišnje donacije u vidu institucionalne podrške su najbolji put ka ravnopravnom partnerstvu

Kao što je već pomenuto, rad ženskih organizacija (posebno onih koje pružaju podršku ženama žrtvama nasilja) je intenzivan, nepredvidiv i uključuje brojne rizike i neplanirane okolnosti. Takođe, njihov rad nema rok trajanja, on se nastavlja bez obzira da li ima novca ili ne. Iz ovih i mnogih drugih već pomenutih razloga jako je važno da donatori daju višegodišnju institucionalnu podršku koja podrazumeva podršku za jezgro organizacije, minimum koji je neophodan da se njihove osnovne aktivnosti sprovode, a da žene budu plaćene za svoj rad. Institucionalna podrška je od velike važnosti jer omogućava prilagođavanje na promenljive okolnosti i kontekst, kao i ulaganje u jačanje organizacije i učenje, što doprinosi većem uticaju (Aratuyonova et al. 2013, 25).

2) Donatori trebaju omogućiti podršku malim organizacijama

Pravi način prevazilaženja dizbalansa moći koliko u dihotomiji donator – primalac sredstava toliko i u samom ženskom pokretu je omogućiti finansiranje malih samoniklih ženskih organizacija. Male organizacije ili *grassroots* ženske organizacije su ključni akteri u pružanju podrške ženama van urbanih sredina, ženama iz marginalizovanih grupa, one su pionirke u novim pristupima i idejama. Međutim, u trenutnom okviru i mogućnostima za podršku one teško da mogu da izgrade svoje kapacitete kako bi mogle da konkurišu za EU konkurse i druge bilateralne i multilateralne donatore, a njihov uticaj ostaje mnogo manji od ženskih organizacija koje su dobro pozicionirane.

3) Donatorska podrška mora biti višeslojna i uključivati više od finansijske podrške

Ukoliko je u odnosu između donatora i primaoca sredstava samo novac onda je disbalans moći svakako veći. Organizacijama je potrebno mnogo više od samo novca, potrebne su im veštine da tim novcem upravljaju, da dođu do novih sredstava, da efektivno sprovode svoje aktivnosti, da utiču na sistem putem zagovaranja. Takođe im je potrebno

povezivanje sa različitim akterima radi boljeg pozicioniranja njihovog rada, i kako bi taj rad imao bolje rezultate i veći uticaj.

U borbi za ženska prava ima mesta za sve – donatore, organizacije, institucije, privatni sektor, građane i građanke. Svako iz svoje uloge svakodnevno može doprineti većoj jednakosti, ali da bi tu jednakost postigli u širem društvu moramo da uredimo odnose u civilnom društvu tako da imamo jednake pozicije, odnos iskrenosti, poverenja i ravnopravnu preraspodelu moći.

Literatura

Arutyunova, Angelika & Clark Cindy. 2013. *Watering the Leaves Starving the Roots*. Toronto: Association of Women's Rights in Development https://www.awid.org/sites/default/files/atoms/files/WTL_Starving_Roots.pdf

Atienza J., McGill L.T., Wolcheck D., Grumm C. & Richardson D. 2009. *Accelerating Change for Women and Girls: The Role of Women's Funds*. New York: The Foundation Center and Women's Funding Network. http://www.womensfundingnetwork.org/wp-content/uploads/2014/03/womensfunds2009_highlights.pdf

Blagojević, Marina. 1998. *Ženski pokret u Beogradu 1990 – 1997: Pogled iznutra/pogled spolja*. U *Ka vidljivoj ženskoj istoriji*, ur. Marina Blagojević, 21-31. Beograd: Centar za ženske studije, istraživanja i komunikaciju.

Elliott, Charles. 1987. *Some aspects of relations between the North and South in the NGO sector*. In *World Development* 15: 57–68. New York: Elsevier Ltd.

Hagerty, Ronnie. 2012. *Role of Foundations in the Changing World of Philanthropy: A Houston Perspective*. PhD diss., Antioch University <http://aura.antioch.edu/etds/110>

Howard, Ivana. 2011. *Greške koje donatori prave: Civilno društvo i pomoć demokratiji na Balkanu*. Beograd: Heartefact fund.

Pavlović, Vukašin. 2004. *Civilno društvo i demokratija*. Beograd: Čigoja štampa.

Szanton, Peter. 2003. *Toward More Effective Use of Intermediaries*. New York: The Foundation Center http://thefoundationcenter.com/gainknowledge/research/pdf/practicematters_01_paper.pdf

Web izvori

<http://www.rwfund.org>

<http://www.oecd.org/social/gender-development/38902246.pdf>